

STATISZTIKAI ÉRTEŚITŐ.

Bűnügyi statisztikánk s annak legújabb eredményei.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal összeállította az 1887. évi bűnügyi statisztikánkat s adatai legközelebb világot látnak abban az alakban, melyet már 1881. óta ismer szakközönségünk. A ki összehasonlítja az Évkönyvnek azt a füzetét, mely bűnügyi statisztikánkat foglalja magában, a művelt külföld hasomemű kiadványaival: kénytelen lesz bevallani, hogy statisztikánk ez ága még ma is szűk keretben mozog. Nem vehetjük kezünkbe sem az osztrák hivatalos statisztika terjedelmes kiadványát, sem a francia igazságügy-miniszter évi jelentését, sem a mintaszerű német bűnügyi statisztika kötetét avagy az olasz igazságügyi statisztika bűnügyi részét a nélkül, hogy az irigység bizonyos nemét ne éreznők e nagyszabásu munkák olvasásánál. Azt az ezer és ezer szempontot, melyből ma a tudomány a bűnt vizsgálja, azt a sok leleményesnél leleményesebb eljárást, melylyel a szakemberek a nemzetek erkölcsi életének érverését megfigyelni képesek, azt a tömördek módot, melyet kitaláltak arra, hogy a bűnös akarat erejét egy szólván mérték alá állítsák és idők és nemzetek között összehasonlítsák: kisebb-nagyobb változatossággal mindezekben felsorolva és alkalmazva látjuk. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a mi bűnügyi statisztikánk mind ez irányban egyáltalán felvilágosítást nem ad. Azon a szűk téren, melyre szorulnia kellett, a mi Évkönyvünk nagyon sok becses anyagot tartalmaz: a büntetések alá eső cselekmények minden kategóriáját felöleli s azon részében, a hol az elítéltek személyi viszonyairól van szó, valóban diadalmasan megállja helyét a külföld hasonló kimutatásai mellett. De vannak bűnügyi statisztikáknak nagy hiányai is. Ezeknek óhajtunk néhány sort szentelni.

A kép, melyet a statisztika egy ország erkölcsi életéről ad s itt csak a bűnügy statisztikája az, melytől nagyobb hűséget várunk, mert hisz a morálstatisztika többi segédeszköze, melyet Quetelet már ez előtt egy félszázaddal oly genialisan használt volt, mindez ideig csak nagyon halvány körvonalokat bír szolgáltatni — e kép, mondjuk, csak akkor igaz, ha lehetőleg részletes. Az a rendkívül finom összetételű anyag, melyet a nép erkölcsi életének nevével jelzünk, csak a legfinomabb eszközökkel vizsgálható. Átalánosságok, összefoglalások s a nagy számokat adó átlagok nem alkalmasak erre. A ki ezekkel akarna behatolni a társadalom lélektanába, ép oly nevetséges színben tűnnék fel,

mint az, a ki bárdal akarna hozzáfogni az emberi szív bonczolásához. Minden egyes bűncselekmény annyira önálló, annyira kifejlődött egyéni jelleggel bír, hogy tulajdonkép azt kérdezhetnők, lehet-e azok közül csak kettőt is egy rovatba foglalni? És mégis kénytelenek vagyunk erre, ha statisztikát akarunk adni. Szerencsére vannak oly ismérvek, melyek a bűncselekmények osztályokba összefoglalását, azok minden egyedisége mellett is, lehetővé teszik. Ilyen ismérveket maga a törvényhozó állít fel a büntető szabályok megalkotásakor. A bűnügyi statisztika legtöbbször csak átveszi azokat. Az osztályozásban tovább menni, mint a törvényhozó ment, már csak gyakorlati szempontból, a szigorú keresztülvihetőség tekintetéből sem lesz tanácsos. De a törvényadta osztályozáson alul maradni, szakaszokat egybefoglalni és legfelebb fejezeteket különböztetni meg: nagyobb veszélylyel jár, mint az ellenkező szélsőség. Nem kisebb itt a veszély, mint a bűncselekmény jellegének teljes elmosódása, össze nem tartozó elemeknek khaotikus összeolvadása. Hogy világosan szóljunk: nem a legnagyobb zavar fog-e támadni abból, ha egy rovatba foglaljuk azt, ki a Felség személye ellen merényletet követett el — azzal, ki az ország alkotmányát akarja felforgatni; azt, a ki erkölcstelen nyomtatványokat árul — a házasságtörővel; azt a cselédet, a ki egy 10 forintos ékszer elcsen, azzal, ki az ékszerészboltot feltöri; a síkkasztót és birói zártöröt, ki csak a hivatalos pecsétet sértette meg; az ügyvédet, ki ellenfelével összejátszik s a megvesztegetett hivatalnokot, ki hivatali kötelességét megszegi. Pedig nálunk mindezek egymás mellett egy tételben szerepelnek. Sőt a régibb kimutatásokkal szemben itt-ott hanyatlás is mutatkozik: pl. a szemérem elleni bűncselekmények ott elég jól részleteztettek, míg ma azok csak egy tételt képeznek bűnügyi statisztikánkban.

Nagyobb tüzetesség a bűncselekmények osztályozásában: ez elengedhetlen kelléke statisztikánk tovafejlesztésének. A gyakorlat feladata lesz aztán megállapítani, hogy mennyire menjünk be a részletekbe. Az az osztályozás, melyet a német bűnügyi statisztika követ¹⁾ s mely még az élet elleni bűncselekmények osztályozásánál is tovább megy a mienknél, körülbelül alkalmas volna a mi viszonyaink közt is, annyival inkább, mert a német büntető törvénykönyv tagozása nagyon közel áll a mienkéhez. Igaz, hogy sokszor még ezen túl is szeretnénk terjeszkedni. Hogy csak példát említsünk, a szülőkön, lemenőkön vagy házastárson elkövetett gyilkosságok vagy szándékos emberölések száma érdekes világot vetne a családi élet viszonyaira s azért az ide tartozó eseteket külön lehetne választani. Legtöbbször maga törvénykönyvünk utal a különbségekre, melyek egy és ugyanazon elnevezés alatt szereplő cselekményen belül is léteznek.²⁾ A büntetésnek nagyobbra vagy kisebbre szabásával adja tudtul a törvényhozó, hogy ugyanazon jogszabály megsértésénél mely esetben lát nagyobb elvetemültséget, fokozott mérvű ellenszegülést a jogrenddel szemben vagy

¹⁾ »Statistik des deutschen Reichs. Herausgeg. vom k. Statistischen Amt.« Neue Folge. Band 30. I. 3.

²⁾ Pl. az 1878. évi V. tcz. 279. és 280. §-a, a 281. §. 1., 2. és 3. alineája, a 303. § 1. és 2. bekezdése, stb.

viszont. A nemzet erkölcsi életének megítélésénél mindeme alosztályozások tagadhatlan értékkel bírnának. A hány büntetési tételre bukkanunk a törvény egy szakaszában, annyi különböző jellegű bűncselekményt kellene megkülönböztetni a statisztikusnak is. Ámde itt technikai nehézségek s a statisztika túlságos elaprózása állják utunkat. Nem az osztályozás nehézségeit értjük. Szakembernek nem lenne nehéz megítélni, minő alosztályába tartozik a cselekmény annak a szakasznak, melybe azt a bíró beillesztette. De az anyag nagyon is bő és nehezen kezelhető lenne s a számok egészen eltörpülnének egy némely rovatban. Valahol a középuton kellend tehát megállapodni s ott, a hol a törvény alosztályokat csinált, a jellegzeteseket kiválasztani s a többieket egy csoportba vonni.

De a részletesség a cselekmények megkülönböztetésénél nem minden, a mit bűnügyi statisztikánktól kívánunk. Nem vehetünk ki tiszta vonásokat, ha a tükörben egybefoly nyugat és kelet, dél és észak; ha a nagyváros az ő saját bűneivel s az izolált hegyi lakók vétségei, a jobb anyagi viszonyok közt létező közép és nyugati tájak s a szegény felvidék és a kezdetlegesebb állapotokkal küzdő Erdély egymást ellensúlyozzák számainkban. Csak a német és az olasz statisztika térképeire utalunk a célból, hogy igazoljuk, minő nagy különbségekkel lehet dolgunk egy ország határai közt is. Nálunk az a kísérlet, melyet legújabbán Földes¹⁾ e téren tett, mutatja, hogy sokat kell várunk még ez irányban bűnügyi statisztikánktól. Az említett kísérletnél csak a bíróságok szerint összefoglalt elítéltek számaránya a népességhez szolgált az összehasonlítás alapjául. De az elítélések egyenlő aránya mellett is egészen más lehet és lesz is egyik vidék kriminalisztikai jellege, mint a másiké. Ezt csakis úgy tanulmányozhatnók, ha a bűncselekmények egyes nemeit területi megoszlásuk szerint ismernők. Az említettük államok statisztikája e tekintetben kivétel nélkül szolgál felvilágosítással. Nálunk a hiányt csak az elítéltek személyi viszonyairól szóló részből, az elítéltek nemzetisége és vallásából vont következtetésekkel pótolhatjuk némileg: oly mód, mely különben eléggé ismert a magyar statisztikus előtt. Ámde, mint minden pótszer, ez eljárás is kevesebbet ér annál, melynek pótlására segélyül vétetett: az egyes bűncselekmények elkövetési helyének közvetlen kimutatásánál. Csakis ez úton fogunk tisztába jönni azzal, hol, merre kell az állam büntető karjának nagyobb erőfeszítést tenni a megtorló hatalom gyakorlásánál; hol kell gyógyítani, alkalmazni mindamaz eszközöket, melyeket a modern tudomány a törvényhozónak és kormányzó hatalomnak kezébe ad. Mert ha alkotmányossági tekinteteknél fogva aggályos lenne is különböző büntetési tételeket alkalmazni az ország egyik és másik részében: a bíró részéről a meggyőződés — ott, hol a törvény szigorúbb alkalmazása mutatkozik szükségesnek — a közigazgatási hatóságok részéről pedig a preventív intézkedések egész sora léphet sorompóba a veszélyesnek mutatkozó bűnös akarat ellensúlyozására. A statisztika legszebb

¹⁾ »A bűnügyi statisztikája« Sociologiai tanulmányok. Budapest, 1889. 40. s köv. lapokon.

vivmányai közé fog tartozni, ha rámutat az ország beteg pontjaira és feltárja azokat a viszonyokat, melyeknek orvoslása aztán az államhatalom feladata leend.

Az igazságszolgáltatás statisztikájától, jól tudjuk, még mást is szoktak várni, mint az ország erkölcsi életének többé-kevésbé hű visszautkrözését. Nem kevesebbet kívánnak tőle, mint hogy úgy az anyagi, mint az alaki jog megfelelő volta iránt nyujtson tájékozást. A büntető eljárás megítélésén kezdve: annak helyes vagy helytelen szabályozására következtethetnénk, ha tudnók, az esetek mily hányadában vezet az eljárás a való tényállás felderítésére? Természetesen egyenes választ e kérdésre a statisztikától nem kívánhatunk. Legtöbbször megelégszünk azzal, ha tudjuk, hogy a vádlottak hány százaléka ítéltetett bűnösnek. Erre vannak nekünk is adataink és pedig bíróságról bíróságra. Fontos kriteriumul szolgálhatna a perujítás folytán jogerejükből kivetköztetett ítéletek arányának ismerése. Nálunk ily adatok nincsenek; eljárásunkban különben nagyon csekély helyet foglalnak el a jogorvoslatok. Más kérdés, hogy minő arányban változtak meg az első bíróságok ítéletei a második és harmadik forum előtt? Statisztikánk ez arányt kimutatja, sajnos csak az, hogy a marasztaló és fölmentő ítéletek külön kitüntetve nincsenek, mert e számokból lehetne igazán következtetést vonni mai eljárásunk minőségére és felsőbb bíróságaink, köztök a bizonyos fokig nehéz állásban levő kir. ítéltábláink szerepére. Kétszeresen érdekes lenne e statisztika most, mikor kilátásunk van arra, hogy ez adatokat nem sokára összehasonlithatjuk a decentralizáció utáni eredményekkel. S itt nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy statisztikánk nem áll egészen szilárd alapon akkor, mikor az első bíróságok ítéleteinek közlésére szoritkozik. Ezekről a jogerős elítéltetésig még nem egyszer hosszú ut vezet. Nem volna ez baj, ha a felső bíróságok ítéletei, bár egyedileg különbözök, mégis oly arányban mondanák ki a bűnöst, — még pedig minden egyes bűncselekmény körén belül is — mint az első forum. Ez azonban aligha lesz így. Igaz, hogy ez ítéletek — a jogerőre emelkedetteket értem — sokszor nagyon különböző időben elkövetett tettekre vonatkoznak. E hiányon azonban lehet segíteni úgy, mint teszi azt a külföldi statisztika is. Visszatekintő táblázatokat lehet készíteni oly régebbi évekről, melyek ügyei már keresztül mentek minden fokon s az azokban elkövetett bűncselekményekről adni teljes kimutatást.

A bűnvádi eljárás statisztikája azonban nem nyujthat biztos módot annak megítélésére, hogy minő mérvben teljesíti az állam feladatát a jogrend ellen elkövetett cselekmények megtorlása körül. Ezt csak a köztudomásra jutott s a megtorolt bűncselekmények számának összemérése adhatná meg. Arról, hogy minden büntettes elvegye büntetését, már eleve le kell mondanunk. De minél nagyobb azon bűnös tettek száma, melyeknek tettesei, vagy valamelyik tettese kipuhatható nem volt — ide értve azt is, ha a vádlottra a cselekmény nem bizonyítottatott rá — annál gyengébb lábon áll az illető államban az igazságszolgáltatás ügye. A bűncselekmények tetteseinek kiderítése és a bíró elé állítása azonban nem az igazságszolgáltató közegek, hanem nagy

részben tisztán a közigazgatási hatóságok feladata. Ezeknek működése belejátszik a bünygyi eljárás statisztikájába is; ügyességök könnyíti a bíró dolgát, szaporítja az elítélések arányát és viszont. Ámde itt arról van szó, hogyan lehetne a jogállam működését a bűnesetekkel szemben általában mérni. Erre a kísérletet a francia statisztikában látjuk. Nem kevesebb, mint 227.276 bűncselekmény¹⁾ van itt 1886-ra felhozva, melyet az állam nem üldözött. Ezek jó része nem vétetett törvényszegés, illetve büntetésre méltó jogsértés gyanánt. De azon cselekmények is, melyeknek tetteseinek nem voltak kipuhathatók, 70.068-ra rúgtak. Minden esetre elég magas szám. Tekintve a cél fontosságát, azt hisszük, megérdemelné a fáradságot, hogy hasonló statisztika nálunk is készüljön.

Az anyagi jog megítélésére egy csomó támpontot szolgáltat a bünygyi statisztika. Ámde óvatosnak kell lennünk azok használatában. Mert a bűncselekmények számának emelkedése, a visszaesők szaporodása stb. ép úgy lehet a törvény enyhe alkalmazásának, vagy a rossz fogházrendszernek folyománya, mint a büntető törvénykönyv intézkedéseiben rejlő hibáknak következménye. Hogy adott esetben hol keressük az okot, arra a statisztika csak nagyon tág keretek közt fog feleletet adhatni.

Ezuttal csak három idevágó kérdéssel kívánunk foglalkozni: u. m. az *indítványi* (magán vádra üldözendő) bűncselekmények szerepével; a *büntetések* statisztikájával és végül a *visszaesőkre* vonatkozó adatainkkal.

Tudva van, hogy a mi büntetőtörvénykönyvünk a modern jogrendszerek között a legtágabban szabja ki a sértett fél indítványára üldözendő bűncselekmények körét. Túlmegy e tekintetben az 1871-ki német kodexen, melynek idevágó intézkedései pedig csakhamar, 1876-ban revisió alá vonattak olyképen, hogy az idetartozó bűncselekmények száma most már jelentékenyen megkevesbedett. Nálunk is létezik agitáció ebben az irányban. A támpontot az egész intézmény hatásának megítélésére a statisztikának kellene szolgáltatni. Sajnos azonban, a különböző alap, melyen a bűncselekmények osztályozásánál 1881 előtt és ma állunk, lehetetlenné teszi az összehasonlítást azon idővel, mikor a kérdéses cselekmények még hivatalból üldözöttek. Magának a jogelvnek a bűnvád gyakoriságára való befolyását tehát nem ítéltük meg. Nem tudjuk azt sem, hány esetben kellett beszüntetni az eljárást az okból, mert az indítványozási jog elévült. Csak azon esetekről tudunk számot adni, melyekben a bűnvádi eljárás az indítvány visszavonása folytán ítélet nélkül ért véget. Évkönyvünk ugyanis tartalmaz egy rovatot, melyben azon tárgyalásra utasítottak foglaltatnak össze, kik ellen a tárgyalás meg nem tartatott, mert »a vád visszavonott.« Itt aztán ismét különböztetés van téve a hivatalból és a magánvádra üldözendő cselekmények között. Csak az utóbbiak tartoznak ezuttal reánk, az előbbieknél egészen más jogi jelenséggel állunk szemben, azzal az esettel, mikor az ügyész a fő tárgyalás után,

¹⁾ Comptes généraux de l'administration de la justice criminelle p. l'année 1886. LVII. t. 124. 1.

mért büntetendő cselekményt nem lát fenforogni, vagy bebizonyíthatni — a vádemeléstől eláll. A »vád visszavonása« kitétel tehát a jogászi műnyelv nyomán »a vád elejtése«, illetve az »indítvány visszavonása« kitétellel volna helyettesítendő. Kérdés már most, hogy ezek az utóbbi visszavonások magokban foglalják-e az összes idetartozó eseteket. Valószínűleg nem. Mert járásbiróságnál ugyan kivételes eset lesz, hogy a sértett fél a tárgyalás kitűzése előtt vonja vissza indítványát; de nem így a törvényszék előtt. Itt az előnyomozás és a vizsgálat alatt, sőt még a vád alá helyezés után is elég idő van az indítvány visszavonására, mielőtt a végtárgyalás kitűzetett volna. Szerencsénkre, a törvényszék elé tartozó bűncselekmények közt a sértett fél indítványára üldözendők csekélyebb részt képeznek s így nem hibázunk nagyot, ha statisztikánk említett rovatából vonunk következtetést az összes visszavonások számára. Egymás mellé állítjuk a következőkben a büntett és vétség miatt törvényszék és járásbiróságok előtt tárgyalásra utasítottakat (levonva az elintézetlenül maradt ügyeket) általán (I), a magánvád folytán tárgyalásra utasítottakat (II) és azokat, kik ellen a tárgyalás a magánvád visszavonása folytán nem tartatott meg (III), végre kiszámítottuk a visszavonások arányát a magánvádra üldözötteknél (IV): ¹⁾

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
Tárgyalásra utasítva (I)	168.744	189.590	185.866	215.068	220.600	226.458	247.612
Ezek közül magánvádra (II)	103.905	125.111	122.507	143.584	145.054	147.927	161.644
A vád visszavonatot (III)	48.940	59.297	61.396	72.842	76.938	75.651	85.015
A visszavonás aránya (IV)	44,5%	47,0%	50,0%	50,0%	53,0%	51,1%	52,0%

A mint látjuk, a visszavont indítványok aránya azon vádlottaknál, kiknek ügyében a tárgyalás már ki volt tűzve, közel 50% volt már az első két évben, 1883 óta pedig állandóan több mint fele az indítványoknak visszavonatot. Az arány az utolsó években is emelkedni látszik. Az elmélet dolga azt eldönteni, hogy a visszavonás jogának megadása helyes-e vagy sem. Az elmélet különbséget tesz a sértett fél kívánatára üldözendő s a magánvád alá tartozó cselekmények közt s e szerint különböző feleletet ad kérdésünkre. Nem a mi feladatunk itt e tárgygyal foglalkozni. Csak azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a visszavonási jog ily gyakori használata a mellett, hogy visszaélésekre, megalkuvásokra, zsarolásokra enged következtetni, legalább is tág teret hagyva ilyenek számára, nagyon alkalmasnak látszik a jogérzet csorbitására. Mert a nagy közönség mindannyiszor, mikor a bíróság elé vitt vád hősét büntetlenül látja kikerülni az igazságszolgáltatás termeiből, összejátszást sejt, s a legrosszabbat képes feltételezni magokról a bírákról is. A ki ismeri népünk gyanakvó természetét, igazat fog nekünk adni. — Tudjuk, hogy a vád visszavonása akárhányszor csak bíránk békeltetési hajlamának, néha, hogy úgy mondjuk, szenvedélyének köszönhető. De nagy kérdés, hasznára van-e e buzgóság magának az ügynek? A ki egyszer keveredik valami bajba, ott indokolt lehet a büntetlen maradás. De hol a mérték arra, hogy az ilyen büntetlen egyén nem fog-e gyakrabban elkövetni újra hasonló cselekményt, mint a megbüntetett? A statisztika e kérdésre nem felelhet, mert e visszaesők nem

¹⁾ »Magyar statisztikai évkönyv« XI—XVII. évfolyam. VIII. füzet.

jelentkeznek abban a rovatban, melybe tulajdonkép tartoznának. A bírák és ügyvédek, mint a gyakorlat emberei, tudnának itt feleletet adni. Azt hisszük azonban, hogy adataink e viszonyok egészségtelen voltát eléggé feltárják.

A mi a büntetések szigorúságának vagy enyhességének kérdését illeti, e szempontból már a hetvenes évek ítéleteit vizsgálat tárgyává tette két kiváló statisztikusunk: Konek és Jekelfalussy, az első megtámadta bíráinkat a túlzott humanitas miatt, a második tisztázta őket a vád alul. Legújabbán ismét foglalkoznak jogászköreink e kérdéssel. Azt hisszük, igaza van Jekelfalussynak, mikor a statisztikus körén tud esőnek mondja, itélni a bíró által kiszabott büntetés tulenyhe vagy tulszigoru volta felett. Csak akkor, ha igazolná a statisztika azt, hogy a visszaesők száma nem azért emelkedik, mert börtöneink állapota rossz, a büntetteseké nem azért, mert a társadalmi viszonyok bonyolultabbak, a nevelés hanyagabb, a megélhetés nehezebb lett és így tovább, akkor lehetne a bírói ítéletek felett pálczát törni, mint a melyek enyhességök folytán nem alkalmasak a bűntől visszariasztani. Ezt a bizonyítékot nyújtani azonban a statisztika nem képes.

Vizsgálódásunk tárgyává csak azt tehetjük, vajjon mily szorosan függenek össze a kiszabott büntetések általában a törvényben megjelölt közép büntetési tételekkel. Törvénykönyvünk adja a büntetés maximális és minimalis tételét és kijelenti,¹⁾ hogy a súlyosító körülmények fenforgása esetén a magasabb, enyhítő körülmények túlsúlya esetén az alsó határ felé kell közeledni a büntetésnek. Az átlag-büntettnek tehát a közép büntetési tétel felel meg. Ha tehát azt látjuk, hogy a büntetések nagyobb része az átlagon alul mozog, úgy azt kell következtetnünk, hogy bíráink a törvényt szabta büntetést túlmagasnak találják. Lássuk mindenekelőtt, hogyan változtak a lefolyt 7 év alatt a büntetési tételek az összes büntetések közt.

A törvénytörvények ítéletei között volt százalékokban :²⁾

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
Halálra szóló	0'09	0'05	0'14	0'08	0'12	0'10	0'13
Életfogytiglani fegyh. szóló	0'13	0'17	0'23	0'18	0'19	0'22	0'15
10—15 évi fegyh.	0'62	0'75	0'65	0'87	0'84	0'82	0'90
5—10 » »	1'66	2'17	2'24	2'32	1'95	2'50	2'39
2—5 » »	9'25	11'29	11'48	11'78	11'98	10'91	10'04
5—10 évi börtönre	0'32	0'25	0'23	0'23	0'12	0'23	0'20
2—5 » »	4'03	3'84	3'88	3'81	3'22	3'81	3'63
1—2 » »	10'30	9'89	9'62	9'47	8'98	9'57	9'48
6 hótól 1 évig terj. b.	25'31	24'71	25'48	25'03	24'79	22'90	23'95
2—5 évi fogházra	0'09	0'13	0'11	0'19	0'16	0'11	0'16
1—2 » »	0'91	0'79	1'01	1'27	0'81	0'92	1'05
6 hótól 1 évig terj. f.	3'38	3'13	3'86	3'84	4'16	4'30	3'33
1—6 hóig terj. fogh.	25'90	24'16	23'04	21'85	22'39	22'32	22'76
14 naptól 1 hóig terj. f.	7'65	7'66	7'07	7'44	7'41	7'97	8'30
1 naptól 14 napig » »	8'81	9'18	8'98	9'38	10'20	10'29	10'10
csak pénzbüntetésre	1'48	1'51	1'76	2'16	2'56	2'62	2'69

¹⁾ Ld. az 1878. évi V. tcz. 90 és 91. §§-ait.

²⁾ Az államfogház-büntetéseket csekély számuk miatt mellőzzük.

A járásbírótság ítéletei között volt :

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
1—6 hóig tartó fogh. szóló	7·57	7·36	7·04	6·01	6·15	5·65	5·28
14 naptól 1 hóig tartó f. »	16·53	14·67	15·44	13·45	14·41	13·45	13·17
1 naptól 14 napig » » »	44·97	43·70	43·61	43·00	41·39	41·53	41·59
csak pénzbüntetésre »	30·92	33·26	33·20	37·53	38·01	39·86	39·94

A törvényszékekre vonatkozó számaink valami határozott irányt nem mutatnak. Megszakítás nélküli emelkedést csak az utolsó rovatnál találunk, a pénzbüntetések — mint főbüntetések rovatánál. Tudva, hogy törvényünk a büntettek egyáltalán nem, — a törvényszékek elé tartozó vétségek közül pedig csak a hivatalból indított becsületsértési per s a 443. §. bizonynyal nagyon ritkán előforduló eseteiben szab pénzbüntetést, e rovat jó részét a 92. §. alkalmazásai töltik be. Ezért nem jelentőség nélküli az ide tartozók arányának vagy 80 % -kal történt emelkedése. Más szempont alá esik a járásbírótságok által kiszabott pénzbüntetések arányának nagy emelkedése — 31 % -ról 40 % -ra. A pénzbüntetés kizárólagos alkalmazása itt is enyhéségnek látszhatnék. De nem szabad felednünk, hogy a bár nagyon csekély számú vétségek közt, melyekre törvényünk e főbüntetést alkalmazza, ott van a becsületsértés, melynek szerepe az elítéléseknél egyre nagyobb lesz. Statisztikánk ugyan nem választja külön az idevágó eseteket, de keveset hibáztunk, ha a »mások ellen intézett rágalom és becsületsértés« rovatát a járásbírótságok elíteltjeinél nagy részben ide tartozóknak tekintjük. E rovat 1881-ben 33·7 — 1887-ben pedig már 40·2 százalékát adta a járásbírótság által elítélteknek. Itt a pénzbüntetések szaporodása tehát egyszerű magyarázatra talál, bár épen nincs kizárva, hogy a 92 §. szerepe itt is ne fokozódott legyen.

A törvényszékek ítéleteire visszatérve, említettük, hogy ott határozott irányt az enyhesség vagy szigorúság szempontjából nem találunk. A halálos ítéletekből csekély arányuknál fogva nem vonhatunk következtetést. A fegyházbüntetések összes aránya 1884-ig erősen emelkedett, de azóta egyre süllyed. A legenyhébb büntetési mérv: a 2—5 évi fegyház aránya azonban újabban (az e nemű büntetések közt) szintén csökken, míg a nagyobb tartamu büntetések szaporodnak. Viszont a börtönbüntetések száma csökken. A fogház aránya változatlan, de a legenyhébb, 1 hónapot meg nem haladó büntetések itt határozott emelkedést mutatnak, főleg az 1—6 hóig terjedő tartamuk rovasára. A járásbírótság által kiszabott fogházbüntetések iránya határozottan enyhülő. A fogházra szóló ítéletekből 1881-ben még 11 %, 1887-ben már nem egészen 9 % volt az 1—6 hónapra terjedő büntetés; ugyancsak lement a két héttől egy hónapi tartamu szabadságvesztés-büntetések aránya is, az 1 naptól 14 napra szólóké ellenben emelkedett. A járásbírótságoknál tehát a változás határozottabb jellegű. Jellemző, hogy a németországi ítéletek szintén határozott enyhülést tüntetnek fel. 100 ítélet közt volt ott (büntett és vétség):¹⁾

¹⁾ Statistik der deutschen Reichs. N. F. B. 30. I. 36. (18. tábla).

	1882	1883	1884	1885	1886
halálra szóló	0'08	0'08	0'02	0'02	0'02
fegyházra »	4'07	3'74	3'48	3'86	3'22
fogházra »	69'13	68'00	66'89	65'72	64'85
pénzbüntetésre	25'33	26'70	28'10	29'86	30'58

Mindez ellen azonban azt lehet felhozni, hogy a kisebb bűncselekmények szaporodása magyarázhatja az ítéletek arányaiban mutatkozó változást. S valóban tiszta, meg nem támadható biztosságu mértéket bíróságaink ítéleteiről csak úgy nyerünk, ha az egyes cselekmények miatt történt elítéléseket hasonlítjuk össze a büntető törvénykönyv illető büntetési tételeivel. Az eljárást, melyet követni kell, fentebb megérintettük. Kisérjük meg annak alkalmazását.

Statisztikánk a részletekbe csak némely bűncselekményeknél megy be annyira, hogy a büntető törvénykönyv vonatkozó szabályaival való összehasonlítást sikerrel megtehessek. Egészen bátran foghatunk pl. a gyilkosság büntetéseinek vizsgálatába. A törvény halált szab a gyilkosokra, de a 91. § szerint enyhítő körülmények túlsúlya esetén életfogytiglani fegyház alkalmazandó. Nos, 1887-ben 114 gyilkos ítéltetett el: 24 halálra, 20 életfogytig tartó fegyházra. Ezek mellett van 35 olyan, kire a bírák 10—15 évi fegyházat szabtak, 35 még könnyebben menekült. Ez mutatja, hogy a törvény alkalmazása itt mily enyhe. Mert nem feledve, hogy 8 elítelt 20 éven aluli korban állott, kikre tehát sem halál, sem életfogytig tartó fegyház kimondható nem volt, 62 esetben élt a bíróság rendkívüli enyhítési jogával, az esetek több mint 54 százalékában.

Szándékos emberölés miatt 1887-ben 515 egyént ítélték el törvénszékeink. A büntetés a minden esetre gyakoribb és enyhébb 279. §. esetében tíz-tizenöt évi, a 280 §. esetében életfogytig tartó fegyház. Csakis 134 esetben találunk a törvénynek megfelelő büntetést. Igaz, hogy 1 elítelt 16 éven alul volt. De így is marad 380 eset, hol a 92. §. alkalmazást talál, tehát 73'8⁰/₀-ában az összes eseteknek.

A halált okozó súlyos testi sértés büntetése a 306. §. első része szerint legalább is fegyház. Három 16 éven aluli gyermeket is tekintetbe véve, tesz a 92. §. alkalmazása 624 eset közül 59'5⁰/₀-ot.

A gyakoribb bűncselekmények büntetéseinek vizsgálatát, sajnos, lehetetlenné teszi egyrészt azok nagyon is különböző büntetési tételekkel bíró osztályokba csoportosulása, másrészt a korrekcionális rendszer. Ez utóbbi folytán a súlyos testi sértés, a lopás, stb. büntetettől rendkívüli enyhítő körülmények fenforgása esetén vétség lesz. Azt ugyan tudjuk, hányszor szólt a marasztalás büntett és hányszor vétség miatt. De törvénszékeink az előttök folyamatba tett bűnvádi eljárás folyamán megtartják illetőségeket akkor is, ha a tényálladék később csak a vétség jeleivel bírónak mutatkoznék s esetleg a járásbíróhoz tartoznák is. Ez eseteket azoktól, hol a rendkívüli enyhítő körülmények miatt szállítatik le a cselekmény bűnügyi jellege, megkülönböztetni nem tudjuk. Ezért nem kísérhetjük tovább figyelemmel a 92. §. szerepét. De nagyon kívánatos volna, ha statisztikánk kimutatná jövőre annak minden egyes alkalmazását, mint a hogy a francia statisztikának

van rovata az »admissions des circonstances atténuantes par le jury« számára.

Előrebocsátottuk volt, hogy az ítéletben kiszabott büntetések mérvéből nem vonhatunk következtetést sem bíránk mellett, sem azok ellen. Habár a fenti esetekben elpalástolhatatlan irt látunk is törvény és gyakorlat közt,¹⁾ azt hisszük, hogy ezen nem fordul meg a dolog. A börtönügynek legilletékesebb helyen hangoztatott és kilátásba helyezett reformjától és a visszaesőkkel szemben követendő szigorúbb eljárástól várunk javulást. A nélkül, hogy az olasz iskolát szolgálilag követni akarnók, nagynak találjuk a különbséget azon egyén közt, ki egyszer életében letántorodott a törvény által korlátok közé szorított utról és a közt, kinek második természetévé vált a gonosztevé. Nem ítéljük el a bírót, ha még oly enyhe is az első ellen, de igen akkor, ha nem alkalmazza a törvény egész szigorát az utóbbi ellen. S azt hisszük, nem volna felesleges, haszontalan munka, ha törvényhozásunk e tekintetben következetesen keresztülvinné a büntetések bifurkációját.

A visszaesések kérdése, melyre akaratlanul is rátértünk, szükségessé teszi, hogy statisztikánk ide vonatkozó adatait megvizsgáljuk. A büntett és vétség miatt elítéltek közt olyan, ki már volt büntetve, találkoztunk százalékokban :

	törvényszéknél		járásbírósnál		átalában	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
1881. évben	27'15	20'06	21'85	17'08	23'61	17'61
1882. »	26'12	21'22	19'84	14'39	21'73	15'48
1883. »	24'78	21'56	20'81	16'08	21'99	16'86
1884. »	24'53	20'62	19'21	16'49	20'71	17'08
1885. »	23'14	18'77	19'19	15'31	20'31	15'76
1886. »	25'28	20'73	19'41	17'38	21'09	18'27
1887. »	22'56	18'96	19'77	18'12	20'59	18'27

Eltekintve tehát az utolsó két évben a nőknél mutatkozó rosszabb aránytól, határozott javulás látszik e tekintetben helyt foglalni. Ilyen kedvező állapotokat másutt nem találunk. Az osztrák statisztika²⁾ szerint ott a visszaesők aránya a büntett miatt elítéltekhez 1871—75. 18⁰/₀, 1876—80. már 22'3⁰/₀ és a legközelebb lefolyt 1881—85. öt évben 25'2⁰/₀ volt. Az irány tehát határozottan a rosszabbodásra mutat. Ugyanigy állanak a németek is: a visszaesők aránya a német statisztikában felhozott bűncselekményeknél³⁾ 1882. 24'9, 1883. 25'9, 1884. 26'4, 1885. 27'4 és 1886. 28'1. Legsötétebbek a viszonyok Franciaországban, hol az esküdtszék által elítélt személyek között 1871—75-

¹⁾ Földes »A bűnügy statisztikája«-ban ez irányban határozottan nem nyilatkozik, bár úgy látszik, mintha enyhének találná némely bűncselekmény büntetését. 65—66. l.

²⁾ Oesterreichische Statistik: »Die Ergebnisse der Strafrechtspflege im Jahre 1885.« XIX. B. 3. H. XXI. l.

³⁾ Statistik des Deutschen Reichs. N. F. B. 30. Kriminalstatistik für das Jahr 1886. I. 32. l.

ben 47°/_o, 1876—80 közt 48°/_o, 1881—85 közt 52 és 1886-ban éppen 56°/_o volt a visszaeső. ¹⁾

Sajnos, hogy annak a kedvező helyzetnek, melyben hazánk a visszaesők dolgában lenni látszik, nem igen örvendhetünk és pedig azért nem, mert statisztikánk ez irányban éppen nem megbízható. A bíró — igaz, megkérdi a vádlottat, hogy volt-e büntetve s a válasz belekerül kimutatásainkba. Ámde, hol a biztosíték az iránt, hogy e válasz őszinte lesz? Ha nem az, ki fogja ezt észrevenni? Lehet, hogy a bírónak hivatalos tudomása van a régebbi elítélésről — ekkor rajtacsipik a hazugot. De mily ritka eset lesz az! A bírák változnak s az emlékezet sem csálthatatlan. Aztán a népesség egyre mozgékonyabb lesz, nagy városokban még a szomszédok is alig ismerik egymást, hogy tartsa tehát számon a bíró az előtte megjelent vádlott viselt dolgait? A visszaesők arányának apadása nálunk ép úgy jelenthet tényleges javulást, mint nagyobb merészséget az elszenvedett büntetés elhallgatásában.

Hogy a visszaesések megbízható statisztikájára tegyünk szert, arra csak egy mód van: a bírósági lajstromok (casiers judiciaires) behozatala, a mint azokat Franciaországban oly régóta találjuk. Tudva azt, hogy ép a visszaesők szoktak a szabadságvesztés-büntetés javító hatásának megbíralására mértékül szolgálni, nagyon időszerű lesz e mértékre most szert tenni, hogy a bekövetkezendő reformok jó hatását a statisztika segélyével is beigazolhassuk.

Nem válhatunk meg tárgyunktól a nélkül, hogy — utólag bár — igazságot ne szolgáltatassunk hivatalos statisztikánk intézőinek. Felhoztuk bűnügyi statisztikánk hiányait minden kimélet nélkül, de éppen azért tartozunk annak kijelentésével, hogy legilletékesebb szakembereink e hiányoknak régóta tudatában vannak. Az országos m. kir. statisztikai hivatal a reform létesítése iránt még 1887-ben terjesztett föl egy javaslatot az igazságügyminiszteriumhoz. A javaslat enqué-tot indítványoz, melyben az idevágó kérdések alaposan megbeszéltetnének és az anyag terjedelme és összetétele, valamint gyűjtési módja megállapíttatnék. A javaslat még nem intéztetett el. Csak a beavatottak tudják, mily óriási nehézséggel jár jelenleg az adatok összeállítása. Az amugy is elfoglalt és a statisztikában járatan ügyészségi hivatalnokoknak kötelessége az, terjedelmes táblázatokat dolgozni ki a följelentésekről, vizsgálatokról, ítéletekről s az elítéltek megannyi személyi viszonyairól, aztán a vizsgálati fogságban levőkről, a jogérvényes ítélet alapján letartóztatottokról s a fogházak és kerületi börtönök állapotáról. Mi sem természetesebb, minthogy e terhes munka nem foganatosíttatik kellő módon. Az eredmény a statisztikai hivatal dolgának szaporodása, a kimutatások pótlás vagy kijavítás végett visszaküldése, a mi egyértelmű az ügyészségek új zaklatásával. Ez az állapot így nem tartható. A javaslat utal a baj orvoslásának módjára, mikor a számlálólapp-rendszer behozatalát kívánja. Ennek kettős előnye van. Az egyik a teendők nagy részének levétele az ügyészségek és járásbírák vállairól. A hosszú táblázatok megszűnnek, minden elité-

¹⁾ Comptes généraux stb. 1886. XXI. 1.

léskor egy kis lap rovatai töltendők ki. Ez egy pillanat műve. A lapocskák évenként — esetleg havonként vagy negyedévenként — beküldetnek a statisztikai hivatalba, mely azokból szakértő kézzel összeállítja bűnügyi statisztikánkat. Ellenőrzésül esetleg bekövetelhető lenne az ítéletek rendelkező részének másolata. A másik előny a tudományos értékesítés könnyebbsége. A ki statisztikával valaha foglalkozott, tudja, mit jelent a számlálólapok használhatása akkor, mikor több viszony összevetéséről van szó. A kombinációk végtelen sora, a kutatás ezer és ezer új tere tárul fel a vizsgáló szem előtt. Ugyanazon szolgálatot tehetik e lapok itt, melyet a népszámlálásnál tettek: módot nyújtanak az anyag legteljesebb kihasználására. E módszer el van fogadva a Németbirodalomban, hol a jogerős ítéletekről mindenkor egy lapocskát állittat ki, ezek aztán negyedévenként egy csomóban a birodalmi statisztikai hivatalba küldetnek.¹⁾

De nem folytatjuk tovább a felterjesztésben megpendített javaslatok ismertetését; csak annyit még, hogy abban egy nagyon gyakorlati eszme is van felvetve, a statisztikai hivatal által készített igazságügyi statisztika egyesítése az igazságügyminiszter évi jelentésével, mely az országgyűlés elé terjesztetik. Tudva, hogy külföldön is van példa rá, hogy a bűnügyi statisztika az ország statisztikai hivatala és az igazságügyminiszterium együttes működésével készül, azt hisszük, a munka- és költségkiméltés mellett szellemi haszon is származnék ebből. A pusztaszámok megelevenednének az azok elé helyezett magyarázó szövegben és viszont az állított igazságok s a tett javaslatok legbiztosabb és legkimerítőbb támaszokat lennének meg a statisztikai táblázatokban.

A bűnügyi statisztika iránt nálunk is kezd nyilvánulni az érdeklődés. Másrészt meg a jogászvilág a bűnügyi eljárás, a fogházak és a bíróságok reorganizációjának kérdéseivel foglalkozik. A legjobb idő, hogy a statisztika — a hivatalosat értem — szintén megtegye a magáét.

Dr. Ráth Zoltán.

¹⁾ Behozta a szövetség-tanács 1881. decz. 5. rendelete. Ld. Statistik des deutschen Reichs. N. F. B. 30. I. 1. 1.